

"מי שיש לו 'למה' – יכול לשאת כל 'איך'"

בין עולם הנוחות לעולם המעשה והמשמעות לאור דמותו של סרן
בני וייס ז"ל

כתיבת מערך השיעור: אופיר אלטמן - רשת אמי"ת

קהל יעד: כיתות י"א-י"ב | משך זמן: 45 דקות | עזרים: נספח מקורות מודפס, דפי "מפת משמעות", כרטיסי דילמה, סטיקרים

נתוני יסוד ומבוא למורה

הרקע של הנופל (תמצית למורה)

סרן בני וייס (וייסטור) ז"ל, נולד בחיפה והיה תלמיד מצטיין בכיתת מחוננים בתיכון "חוגים". הוא היה ספורטאי וחבר פעיל בתנועת הצופים, והאמין שיש להכיר את הארץ "דרך הרגליים". בני התגייס לחיל השריון, שירת כמפקד טנקים וכקצין, והיה מוכר כמפקד דקדקן אך בעל "אהבת אב" לפקודיו. ב-7 באוקטובר, למרות דאגת אביו, השיב: "אבא, ישנה משימה לבצע... עלי לעשות את המוטל עלי". הוא נפל בקרב בצפון רצועת עזה ב-2 בנובמבר 2023, כאשר הוציא את ראשו מהטנק כדי לאמוד את מצב הלוחמים סביבו בזמן מארב. בני הותיר מורשת של עשייה ללא לאות וחיפוש מתמיד אחר משמעות בכל רגע.

הרציונל הפדגוגי

בעידן המודרני, אנו חיים בתקופה של שפע חומרי וטכנולוגי המבטיח איכות ואריכות חיים, אך במקביל נוצר "ואקום קיומי" שבו תכלית הקיום מטשטשת. בני נוער רבים מוצאים עצמם מתלבטים בין "חיי נוחות" לבין החיפוש המפרך אחר משמעות. חכמי התלמוד כבר נגעו בשאלה המטלטלת: "האם נוח לו לאדם שנברא?" והגיעו למסקנה שבעולם של סבל ואי-ודאות, התשובה היא לא. אולם, דווקא מתוך הקביעה הזו צומחת הקריאה המוסרית הגדולה: "עכשיו שנברא – יפשפש במעשיו".

מערך זה מבקש להציג את דמותו של בני וייס ז"ל כמי שבחר ב"עולם המעשה" על פני "עולם הנוחות". בני, שהיה שילוב נדיר של תמימות ילדותית ובגרות של בן שלוש, האמין שהדרך לשאת את קשיי החיים ("האיך") היא דרך מציאת הפשר והיעוד ("הלמה"). המטרה היא

להעביר את התלמידים מגישה פסיבית המחפשת נוחות, לגישה אקטיבית המחפשת משמעות, כפי שכתב הרב זקס: "התשובה לסבל איננה מחשבה אלא מעשה".

1. הטבעת הרגשית: "בועת הנוחות מול שדה המשמעות"

- משך זמן: 10 דקות

- מתודה: "הבחירה של יעקב"

מהלך הפעילות

המורה מניח שני שלטים בחדר: "נוח לו" ו"לפשפש במעשיו". המורה מציג בפני הכיתה סדרה של מצבי חיים יומיומיים:

- להישאר במיטה בבוקר גשום או לצאת להתנדבות.
 - לבחור במגמה קלה כדי לקבל 100 או במגמה מאתגרת שמעניינת אותך באמת.
 - לשתוק מול עוול חברתי כי "זה לא ענייני" או להתערב.
- התלמידים מתבקשים לנוע במרחב ולעמוד ליד השלט המייצג את בחירתם במצבים השונים.

שאלות לדיון במליאה

- מה ההבדל בין חיים "נוחים" לבין חיים "ראויים"?
 - בני אמר לאביו ב-7 באוקטובר: "ישנה משימה לבצע". מדוע המחויבות למשימה חזקה יותר מהפחד או מהנוחות האישית?
- חיבור לדמות:** בני סירב לנוח עד להשלמת כל משימה. הוא הבין שחיי אדם אינם שלמים ללא המאמץ והסבל הכרוכים בעשייה וביצירת פשר קיומי.

2. טבעת הערך והלימוד: "מעבדת המשמעות – לפצח את ה'למה'"

- משך זמן: 15-20 דקות

- **מתודה:** לימוד בקבוצות/בחברות בשלוש תחנות חקירה

תחנה א': "נוח לו שלא נברא" – המלכודת של הקיום (המימד הקיומי)

- **הלימוד:** עיון במחלוקת בית שמאי ובית הלל במסכת עירובין.
- **העומק:** למה חז"ל קבעו שלא נוח לאדם להיברא? האם חיים ללא משמעות הם באמת סבל חסר פשר?
- **שאלה למחשבה בחברותא:** הרב זקס טוען שאלוהים מאמין בנו גם כשאנחנו לא מאמינים בעצמנו. איך האמונה הזו הופכת את הקביעה "נוח לו שלא נברא" לקריאה לפעולה במקום לייאוש?

תחנה ב': "המאבק עם המלאך" – לחפש פשר בסבל (המימד הפילוסופי)

- **הלימוד:** סיפור יעקב והמלאך: "לא אשלחך כי אם ברכתני".
- **העומק:** יעקב לא מחפש לנצח בקלות, הוא מחפש פשר ("ברכה") לסבל ולמאבק. שילוב דברי ניטשה וויקטור פרנקל: "מי שיש לו למה... יכול לשאת כל איך".
- **שאלה למחשבה בחברותא:** אפיקטטוס משווה את הקשיים למאמן התעמלות המציב מולנו יריב גס כדי שנהיה כובשים. איך הדימוי הזה משתקף בדרישה של בני מחייליו להיות "הלוחמים הטובים ביותר שיוכלו להיות"?

תחנה ג': "עולם המעשה" – להטעין את החיים (המימד המוסרי)

- **הלימוד:** דברי הרמח"ל בספר "מסילת ישרים" על חובת האדם בעולמו, לצד דברי הרב סולובייצ'יק על הבחירה החופשית.
- **העומק:** "על כורחך אתה נולד... אבל ברצונך החופשי אתה חי". המשמעות אינה תיאוריה או מחשבה ערטילאית אלא מעשה פיזי – "כל אשר תמצא ידך לעשות בכוחך עשה".
- **שאלה למחשבה בחברותא:** בני ביקש מחייליו "להטעין את החיים במשמעות" ולא רק את הטנק בפגזים. מהם "הפגזים" (הכלים החומריים) ומהי "המשמעות" (המטרה הערכית) בחיים שלכם כרגע?

3. טבעת הזהות: "החובה בעולמי – המשימה האישית"

- **משך זמן:** 15-20 דקות

- **רציונל למנחה:** בטבעת זו אנו עוברים מהדיון הכללי על משמעות אל ה"אני" של התלמיד. אנו חוקרים את ה"וואקום הקיומי" שבו אנו חיים – עולם של שפע חומרי אך טשטוש תכליתי. המטרה היא להבין שזהות אינה רק "מה אני עושה" אלא "למה אני כאן".

אפשרות א': "מפת הדרכים של ה'למה"

- **העמקה:** סיימון סינק מבחין בין ה'מה' (הפעולות שלנו) לבין ה'למה' (הציר שסביבו מתגבשת הזהות). בני לא הסתפק ב'מה' (להיות קצין בשריון), אלא חיפש תמיד את ה'למה' – "להטעין את החיים במשמעות" עבורו ועבור פקודיו.
- **המשימה:** כל תלמיד מקבל דף עם "מעגל הזהב" (מה, איך, למה). עליו למלא את המעגלים לגבי תחום שבו הוא משקיע כיום (לימודים, תנועת נוער, ספורט, התנדבות).
- **השאלה המטלטלת:** האם אתם פועלים "מהחוץ פנימה" (עושים מה שכולם עושים) או "מהפנים חוצה" – מתוך אמת פנימית שהיא באמת שלכם? בני תואר כבעל "עיניים יוקדות" – אש פנימית שנובעת מזהות מגובשת שאינה זקוקה למילים רבות. מהי ה"אמת" שגורמת לעיניים שלכם ליוקד?

אפשרות ב': "חובתי בעולמי" (בהשראת הרמח"ל והדר גולדין)

- **העמקה:** הרמח"ל תובע מהאדם לברר "מה חובתו בעולמו". הדר גולדין פירש זאת שכל אחד הוא "עולם בפני עצמו" עם חוקים, תכונות ומטרות ייחודיות.
- **המשימה:** חשבו על תכונה אחת שלכם שהיא "תמימה כילד בן שש" (סקרנות, טוב לב, יושר) ותכונה אחת שהיא "בוגרת כאדם בן שלושים" (אחריות, עמידה בלחץ), כפי שתיארו חבריו של בני את דמותו.
- **נקודה למחשבה:** איך השילוב בין שתי התכונות הללו מגדיר את ה"משימה הספציפית" שלשמה נשלחתם לעולם? בני הבין שמשימתו היא לא רק לנצח בקרב הטקטי, אלא להיות "מפקד דקדקן הרוחש לפקודיו אהבת אב". מהי ה"אהבה" או ה"דקדקנות" שאתם מביאים לעולם שלכם כעת?

4. טבעת האחריות: "עולם המעשה – לפשפש ולהטעין"

- **משך זמן:** 20 דקות

- **רציונל למנחה:** המטרה היא להפוך את חיפוש המשמעות לפעולה אקטיבית בעולם. המשמעות אינה מחשבה אלא מעשה. אנו מתמקדים בדרישת חז"ל "יפשפש במעשיו" – האחריות האישית לקחת בעלות על החיים.

אפשרות א': "משימת הטענת המשמעות"

- **העמקה:** בני לימד את חייליו ש"לא די להטעין את הטנק בפגזים, יש להטעין את החיים במשמעות". הוא סירב לנוח עד להשלמת כל משימה ומתן מענה לכל חייל. האחריות שלו הייתה טוטאלית – "כל אשר תמצא ידך לעשות בכוחך עשה".
- **הפעילות:** המורה מציג את הדילמה של בני ב-7 באוקטובר: אביו מבקש ממנו להישאר ולהגן על הבית בחיפה, אך בני משיב: "אבא, ישנה משימה לבצע".
- **המשימה:** זהו ביומיום שלכם "משימה לבצע" שאתם נוטים לדחות או לעשות ב"חצי כוח" כי היא לא נוחה לכם. ב-24 השעות הקרובות, בצעו אותה ב-100% נוכחות ומחויבות, מתוך הבנה שהמעשה הזה הוא הדרך שלכם "לפשפש במעשים" ולתת פשר לקיום.

אפשרות ב': "להיות ראוי לסבל"

- **העמקה:** ויקטור פרנקל ודוסטויבסקי מדגישים שהגבורה האמיתית היא להיות "ראוי לסבל". בני הראה זאת כשבחר לצאת מהצריח המוגן תחת אש כדי לאמוד את מצב לוחמיו – הוא בחר באחריות על פני הביטחון האישי שלו.
- **הפעילות:** חלקו לתלמידים כרטיס שעליו כתוב: "לא אשלחך כי אם ברכתני".
- **המשימה:** חשבו על קושי או "מאבק עם מלאך" שאתם עוברים כרגע (בלימודים, בחברה, בבית). במקום לבקש שהקושי ייעלם, שאלו את עצמכם: "איזו ברכה (משמעות/צמיחה) אני יכול לחלץ מהקושי הזה?"
- **החלטה:** קבלו על עצמכם מעשה טוב אחד עבור מישהו אחר שנמצא בקושי דומה. כפי שהבעל שם טוב לימד – חיים שלמים יכולים להצטמצם למעשה טוב אחד של חמלה וחסד. מהו המעשה הזה עבורכם היום?

5. משימה מעשית: "מצפן של משמעות"

- **משך זמן:** 5 דקות

- **מתודה:** יצירת כרטיס "למה" אישי

מהלך הפעילות

כל תלמיד מקבל כרטיס קטן. בצד אחד שלו כתוב "למה?" ובצד השני "איך?".

- **המשימה:** כתבו על הכרטיס את ה"למה" שלכם (הערך או המטרה שחשובים לכם ביותר) ופעולה אחת קונקרטית של "איך" (הדרך לממש זאת למרות הקושי או חוסר הנוחות).

סיכום המורה: "ישנה משימה לבצע". אנחנו יוצאים מהשיעור הזה לא כדי לחפש מנוחה לחיים קלים, אלא כדי לחפש את הדרך להטעין את חיינו במשמעות, בדיוק כפי שבני עשה עד רגעו האחרון.

6. כתיבה אישית למשפחת הנופל

- **רציונל:** יצירת חיבור רגשי ואישי בלתי אמצעי בין התלמיד הלומד לבין משפחתו של בני וייס ז"ל, מתוך עקרון "גרילה של הנצחה" – הפיכת הזיכרון לפעולה חיה ונוכחת.

משימת הכתיבה

בני האמין בכל ליבו ב"למה" – במשמעות הפנימית והעמוקה שמניעה את המעשים שלנו בחיים. חשבו על נקודה אחת מדמותו של בני שנגעה בלבכם במהלך השיעור היום (השילוב הייחודי בין תמימות לבגרות, המסירות הטוטאלית והדאגה האבהית לפקודיו, או הסירוב שלו לוותר על ביצוע המשימה למען הכלל).

כתבו מכתב קצר ואישי למשפחתו של בני. שתפו אותם:

- מהי הנקודה הספציפית שנגעה בכם וכיצד היא האירה את עולמכם?
- איזו קבלה קטנה או "משימה לבצע" אתם לוקחים על עצמכם בהשראת בני, כדי להמשיך להטעין את העולם באורו הגדול?

7. נספח: דף ללימוד עצמי, בחברותא או בכיתה

מתוך הספר "פרקי בנים" מאת הרב שי פירון וג'קי שימל (עמ' 7, פרק "הוא")

הסטיקר המלווה את הפרק: "ישנה משימה לבצע!" — סרן בני וייס ז"ל

תחנה 1: האם נוח לאדם שנברא?

"נמנו וגמרו: נוח לו לאדם שלא נברא יותר משנברא. עכשיו שנברא – יפשפש במעשיו" (תלמוד בבלי, מסכת עירובין, דף י"ג, עמוד ב')

- הפירוש של הרב שי פירון וג'קי שימל: חכמי התלמוד מבינים שקיומו של האדם מלווה לעיתים בסבל, קושי ואי-ודאות. אולם דווקא מתוך ההכרה הזו, האחריות שלנו אינה להתייאש אלא לפעול – לקחת בעלות על החיים ולהטעין אותם במעשים ראויים ובמשמעות.

- **שאלה לדיון:** האם קל יותר לבחור בחיים של "נוחות" או בחיים של "פשפש במעשים"? מה המחיר של כל בחירה?

תחנה 2: ה"למה" וה"איך" במאבקי החיים

"מי שיש לו 'למה' שלמענו יחיה, יוכל לשאת כמעט כל 'איך' – (פרידריך ניטשה / ויקטור פרנקל)

"וַיֵּתֶר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וַיֵּאבֶּק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלֹת הַשָּׁחַר... וַיֹּאמֶר לֹא אֶשְׁלַחְךָ כִּי אִם בְּרַכְתִּי" (בראשית ל"ב, כ"ה-כ"ז).

- הפירוש של הרב שי פירון וג'קי שימל: יעקב אבינו אינו מבקש מהמלאך לברוך מהמאבק, אלא דורש לחלץ ממנו פשר ומשמעות – "ברכה". המאבק והקושי הופכים לנסבלים ולמצמיחים ברגע שאנו מוצאים בהם ייעוד.

- **שאלה לדיון:** כיצד הדרישה של בני מחייליו להיות "הלוחמים הטובים ביותר" משקפת את ההבנה שהקושי מחזק ומכין אותנו לאתגרי החיים?

תחנה 3: ברצונך החופשי אתה חי

"על כורחך אתה נוצר, ועל כורחך אתה נולד... ועל כורחך אתה מת". משנה, מסכת אבות, פרק ד', משנה כ"ב

"על כורחך אתה נולד ועל כורחך אתה מת, אבל ברצונך החופשי אתה חי" הרב יוסף דוב הלוי סולובייצ'יק

- הפירוש של הרב שי פירון וג'קי שימל: החיים עצמם נכפו עלינו, אך איכותם, ערכם והמשמעות שבהם מסורים לחלוטין לבחירתנו החופשית. המשמעות אינה משהו שמוצאים במקרה, אלא משהו שמייצרים באופן פעיל דרך מעשים טובים ואחריות.

- **שאלה לדיון:** בני אמר: "יש להטעין את החיים במשמעות". כיצד הבחירות היומיומיות הקטנות שלנו מייצגות את רצוננו החופשי לחיות חיים בעלי ערך?

תחנה 4: התשובה לסבל היא מעשה

- "התשובה לסבל איננה מחשבה אלא מעשה. אלוהים אינו קורא לנו להבין את הסבל, אלא להקל עליו, לפעול בעולם כדי לתקן אותו" (הרב יונתן זקס)
- "כל אשר תמצא ידך לעשות בכוחך עשה" — (קהלת ט', י')
- הפירוש של הרב שי פירון וג'קי שימל: מול ואקום קיומי או מול כאב וסבל, הבחירה היהודית היא תמיד לפנות אל עולם העשייה. לקחת אחריות טוטאלית על הסובב אותנו, מבלי להמתין שמישהו אחר יעשה זאת במקומנו.

- **שאלה לדיון:** אילו מעשים קטנים בחיי הקהילה או המשפחה שלכם יכולים להוות "מענה" לסבל או לקושי של אחרים?

תחנה 5: המשימה הייחודית של כל אדם

- "הדבר פשוט מאוד: כל אדם הוא עולם ומלואו, ובתוך העולם הזה יש חוקים, מטרות ומשימות שייחודיות רק לו" (הדר גולדין ז"ל, בעקבות ספר "מסילת ישרים" לרמח"ל)
- הפירוש של הרב שי פירון וג'קי שימל: כל אדם נשלח לעולם עם סט כלים ותכונות מיוחדות. תפקידו אינו לנסות להיות מישהו אחר, אלא לגלות את "חובתו בעולמו" ולבצע אותה בלב שלם.
- **שאלה לדיון:** בני שילב באישיותו "תמימות של ילד ובגרות של בן שלוש". אילו תכונות מנוגדות קיימות בכם, וכיצד השילוב שלהן יכול לסייע לכם להגשים את משימתכם הייחודית בעולם?